

Виникнення писемності

Войтенко
Тетяна Валеріївна
Курахівська ЗОШ I-III ступенів №1

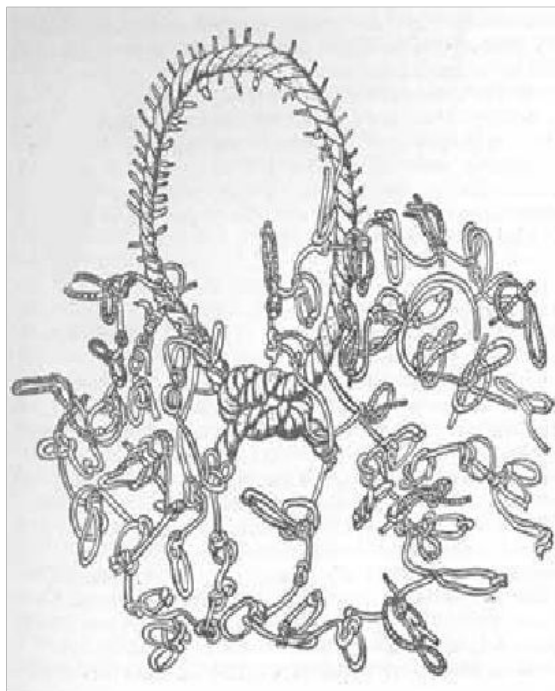
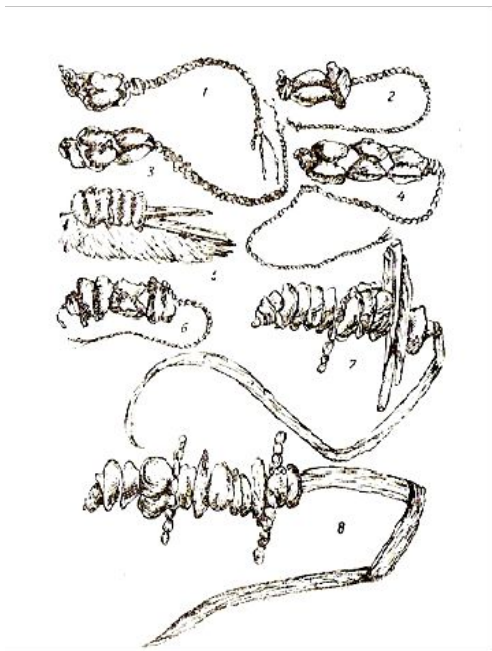
Мова і письмо з'явилися не водночас. Звукова мова виникла, можливо, 2 млн. років тому. Письму ж не більше 6—7 тис. років.

Найперше виникло так зване предметне «письмо». Його, щоправда, й письмом назвати не можна, бо ним були:

а) природні предмети, які використовувалися для передавання повідомлень (зламана гілка, покладений певним чином камінь, подарована квітка). Реліктом давнього предметного письма в Україні є звичай зустрічати гостей хлібом-сіллю, вручати небажаному женихові гарбуза тощо;

б) впорядкована система певних предметів: нанизані в певному порядку черепашки різного кольору (ірокезьке «письмо» вампум); різнокольорові шnurки з вузлами, нав'язані на паличку в певному порядку й по-різному переплетені (інкське «письмо» кіпу). Можливо, й переплетені торочки на скатерці, хустці — це теж залишки цього прадавнього «письма» наших предків;

в) зарубки на дереві, що використовувалися найчастіше для обліку днів, для складання боргових зобов'язань. Очевидно, згадувані в давніх книжках давньоруські «черти і різи» й були зарубками на дерев'яних паличках, дощечках, якими користувалися наші далекі предки для фіксації думок. Це вже можна вважати зачатками справжнього письма.

Рис. 91. Фрагменти черняхівського посуду з давньогрецькими графіті (поселення Лепесівка, за М. О. Тихановою).

Піктографія. Найдавнішим графічним письмом були малюнки — піктограми. У піктографічному письмі інформація передається в малюнках. Малюнків не можна читати, їх можна лише тлумачити. Вони передають зміст повідомлення, але не відображають його мовної форми. Для передавання абстрактних понять таке письмо непридатне. Наші далекі предки, певно, теж використовували піктографію. Саме слово писати колись означало «малювати».

Ідеографія. Малюнки поступово перетворювалися на умовні знаки, символи, набували переносного значення. Піктограми ставали ідеограмами (позначками для понять, думок). Якщо раніше кружечок із крапкою посередині означав «сонце», то в ідеографічному письмі він став передавати поняття «день».

Найдавніше відоме ідеографічне ішсьмо — єгипетські ієрогліфи, месопотамський клинопис, а також китайське ідеографічне письмо. В Україні — це символи, накреслені на великодніх писанках; візерунки, вишиті на рушниках.;

ИЕРОГЛИФИКА					ИЕРАТИКА			ДЕМОТИКА

	子 РЕБЕНОК		雨 ДОЖДЬ
	木 ДЕРЕВО		犬 СОБАКА
	門 ДВЕРЬ		巴 БОЛЬШАЯ ЗМЕЯ
	矢 СТРЕЛА		手 РУКА
	心 СЕРДЦЕ		貝 ДРАГОЦЕННОСТЬ
	言 СЛОВО		田 ПОЛЕ

У надрах ідеографічного письма поступово зароджувалося звукове письмо. Існує три різновиди звукового письма:

1. Складове письмо передає цілі склади, тобто кожен значок позначає склад. Найбільш відомим складовим письмом є індійське письмо деванагарі, яке використовувалося для запису санскриту й досі використовується як письмо мови гінді.

क	क्ख	क	क्ण	क्त	क्त्य	क्त्र	क्त्र्य	क्त्व	क	क्त्य	क्म
kka	kkha	kca	kna	кта	ктя	ктра	ктря	ктва	kna	кня	kma
क्य	क्क	क्क्य	क्क	क्क	क्क्य	क्क्ष	क्क्ष्म	क्क्ष्य	क्क्ष्व	क्ख्य	क्ख
kya	kra	krya	kla	kva	kvya	kṣa	kṣma	kṣya	kṣva	khya	khra
ग्य	ग्र	ग्र्य	घ्न	घ्य	घ्म	घ्य	घ्न	ङ्क	ङ्क	ङ्क्य	ङ्क्य
gya	gra	grya	ghna	ghnya	ghma	ghya	ghra	nka	nikta	niktya	nikya
ङ्क्ष	ङ्क्ष	ङ्क्ष	ङ्क्ष	ङ्ग	ङ्ग्य	ङ्ग	ङ्ग्य	ङ्ग	ङ्ग	ङ्ग	ङ्ग
ṅkṣa	ṅkṣva	ṅkṣa	ṅkhyā	ṅga	ṅgya	ṅgha	ṅghya	ṅghra	ṅña	ṅna	ṅma
ज्य	च्च	च्च	च्च	च्च	च्च	च्च	च्च	च्च	च्च	च्च	च्च
ṅya	cca	ccha	cchra	cña	cma	cya	chya	chra	jja	jjha	jña
झ्य	ज्म	ज्य	ज्र	ज्व	ञ्च	ञ्म	ञ्य	ञ्च	ञ	ञ्य	ट्ट
jhya	jma	jya	jra	jva	ñca	ñcma	ñcya	ñcha	ñja	ñjya	ṭṭa

Елементи складового письма трапляються й у нас. Наприклад, у написанні слів я, ї, моєю кожна з букв я, ї, є, ю позначає цілий склад (поєднання приголосного й відповідно з голосними а, і, є, у).

2. Консонантне письмо передає лише приголосні звуки . Це пов'язано з особливостями тих мов, де таке письмо зародилося: фінікійської, давньоєврейської, арабської. У нашій мові консонантними написаннями можна вважати графічні скорочення на зразок млн. (мільйон), млрд. {мільярд), мкФ (мікрофарада), р-н (район) тощо.

к	кк	к	к	кк	к	к	к к	ккк
г	г	г	г	г	г	гг	г	ггг
	л	л	л	л	л	лл	лл	ллл
4	д			д	д	дд	д	ддд
ж			ж	ж	ж	жж	жжж	жжжж
	уу	у	уу	уу	у	уууу	уу	ууууу
	и	и	и	и	и	и	и	и
	н	н	н	н	н	нн	нн	ннн
	о		о	о	о	оо	оо	ооо
з	з	з	з	з	з	зззз	зз	ззззз
в	в	в	в	в	в	в	в	в
л	л	л	л	л	л	лл	лл	ллл
	з	з	з	з	з	зззз	зз	ззззз
	з	зз	з	з	з	зз	зз	ззз
о	о	о	о	о	о	оо	оо	ооо
	о	о	о	о	о	о	о	о
				оо	оо	ооо	ооо	оооо
	р			рр	р	рр	рр	ррр
	рр		р	р	р	ррр	рр	рррр
w	w	w	w	w	w	www	www	www
	+x	+	+x	x	x	xxx	xxx	xxx

3. Греки, запозичивши у фінікійців їхнє консонантне письмо, додали до нього букви на позначення голосних звуків. Для цього вони пристосували й деякі фінікійські знаки. Так виникло звуко-буквене письмо.

Грецьке класичне письмо з 24 букв (17 букв для позначення приголосних і 7 — голосних) було запроваджене 403 р. До н. е. Греки стали писати зліва направо, а не навпаки, як це робили фінікійці. На основі західногрецького письма виник латинський алфавіт, а на основі східногрецького — слов'янський (кирилиця), вірменський, грузинський.

Латинський алфавіт покладено в основу понад 70 алфавітів світу (понад 30 європейських, 20 азіатських і близько 20 африканських).

Слов'янська азбука (кирилиця) виникла в ІХ ст. (за одними даними, її створили болгарські проповідники Кирило й Мефодій 863 р., за іншими — її уклав учень Кирила Климент Охридський наприкінці ІХ—на початку Х ст. Вона налічувала 43 букви: 24 запозичені з грецького алфавіту, 3 — з давньоєврейського, решта — спеціально створені. Крім букв, потрібних для позначення слов'янських звуків, у цій азбуці були й зайві букви (омега, фіта, ксі, пси, іжиця), що використовувалися під час написання запозичених грецьких слів. Кирилиця лягла в основу болгарського, македонського, сербського, українського, російського, білоруського алфавітів.

ГЛАГОЛИЦА

буквы и их названия

†	⌘	Ɑ	Ɱ	Ɐ	Ɒ	ⱱ
а	б	в	г	д	е	ж
Ⱳ	ⱳ	ⱴ	Ⱶ	ⱶ	ⱷ	ⱸ
дз	э	и	и	дъ	к	
ⱹ	ⱺ	ⱻ	ⱼ	ⱽ	Ȿ	Ɀ
л	ш	н	о	п	р	с
Ɀ	Ɀ	ϕ	Ɀ	Ɀ	Ɀ	Ɀ
т	оу	ф	х	о	шт	ц
Ɀ	Ɀ	Ɀ	Ɀ	Ɀ	Ɀ	Ɀ
к	ш	ъ	в	ыс	я	ю
Ɀ	Ɀ	Ɀ	Ɀ	Ɀ	Ɀ	Ɀ
юс м.	юс б.	йот юс м.	йот юс б.	ф	ижица:	

КИРИЛИЦА

буквы и их названия

А —аз	І —и	Оу —ук	Ь —ерь	Ψ —пси
Б —буки	К —како	Ф —ферт	Ъ —ять	Θ —фита
В —веди	Л —люди	Х —хер	Ю —ю	Υ —ижица
Г —глаголь	М —мыслета	Ω —от	Ѧ —(и)я	
Д —добро	Н —наш	Ц —цы	Ѩ —(и)е	
Є —есть	О —он	У —червь	Ѧ —юс малый	
Ж —живете	П —покой	Ш —ша	Ѧ —юс большой	
З —зело	Р —рцы	Щ —ща	Ѧ —йотов юс малый	
З —земля	С —слово	Ъ —ер	Ѧ —йотов юс большой	
Н —иже	Т —твердо	Ы —еры	Ѧ —кси	

Графіка — це сукупність усіх засобів певної писемності: букви, надрядкові знаки, позначення цифр, пунктуація, різні прийоми скорочення слів, пробіли між словами, відступи при абзацах, шрифтові виділення.

Сучасна українська графіка досить досконала: вона максимально прилаштована до звукового складу мови; букви в основному відповідають фонемам (що важливо для правильного сприймання написаного тексту); вони, за небагатьма винятками, однозначні. Щоправда, українська система пунктуації більше відтворює логічну структуру думки, ніж її інтонаційне оформлення.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа Бб Вв Гг Гґ

Дд Ее Єє Жж Зз

Ии Іі Її Йй Кк

Лл Мм Нн Оо Пп

Рр Сс Тт Уу Фф

Хх Ци Чч Ши Щщ

Юю Яя Ъь

